

IŠTRAUKOS
IŠ LIKUSIŲ PAS MANE 1866 METŲ
ATSIMINIMŲ

SIVAKOVAS (KATORGOS KALĖJIMAS)
UŽBAIKALĖS SRITYJE PRIE ČITOS

I D A L I S
Vaikystè

Laisvėje kažkada rašiau atsiminimus, jie su įvairiomis pertraukomis prasidėjo nuo 1841 metų. Keliaudamas po Vokietiją ir Italiją parašiau nemažą knygą, bet tas kūrinys, paliktas Bukovece pas seserį Michaliną Čapską, dingo. 1860-aisiais pradėjau rašyti iš naujo ilgą laiką pertrauktus atsiminimus, bet 1863 metais knygos pradingo kartu su namų laime ir tuo, kas po krašto brangiausia vyrui ir tėvui. Bet patyręs tiek blogo ir gero nenorėjau mieliems vaikams nepalikti po savęs jokio pėdsako. Ne man paskui Horacijų kartoti: *Non omnis morior* [Ne visas numirsiu – *vert.*]. Prieš trejus metus Kauno (karmelitų) kalėjime skaitydamas Makolio [Tomas Babingtonas Makolis, XIX amžiaus Didžiosios Britanijos karo sekretorius – *vert.*] kūrinius stebėjau, kiek daug atsiminimų cituoja vigų istorikas. Rašydamas tai mąstau apie savo brangiausią Antosę, apie mūsų vaikus, bet taip pat ir apie kokį nors vėlesnį Makolį, kuris mano prisiminimuose gal aptiks ne vieną sau naują detalę.

Pradėsiu nuo vaikystės metų, kad pasakodamas, ką įsiminiau iš jau pusę amžiaus nutolusios praeities, suteikčiau savo brangiems vaikams ir kitiems smalsiems žmonėms kuo daugiau detalių, iš kurių jie galėtų įsivaizduoti mūsų namų gyvenimą, auklėjimą ir kitas to meto sąlygas, kurios Lenkijoje ir Lietuvoje jau taip smarkiai pasikeitė.

Mano pradingusių atsiminimų šūkis buvo Tacito frazė „Be šališkumo ir be neapykantos“ (*Sine studio et ira*), tegu ir dabar tai lieka mano šūkis. Ką darysi, kad iki tol teko sunkių išbandymų, kad mačiau daug blogo ir daug blogo patyriau iš žmonių, vis tiek, kaip ir anksčiau, prisiekiu slopinti pyktį ir būti geranoriškas, nes žinau, kokia svarbi yra tiesa, kokios menkos yra visos apgaulės. Supratau, kad pyktis per savo drumstą prizmę laužia ir siaubingai iškreipia geriausias mintis, tauriausius jausmus.

Gimiau Zapolėje, Saveikių dvaro palivarke Slucko apskrityje, Minsko gubernijoje, 1819 metų birželio 10 dieną (pagal naująjį kalendorių). Man

pasakojo, kad man gimstant mirtinai sirgo mano garbioji motina, kad sunkiai atėjau į šį pasaulį. Šiandien iš vaikystės prisimenu labai mažai. Gyvenome naujame dviejų aukštų mediniame name, vadintame rūmais. Prieš priebutį su kolonomis, už erdvaus vidinio kiemo, stovėjo vartai, o toliau tuopomis apsodintas kelias vedė tiesiai į užiegos namus. Kai tėvų nebūdamo namuose, apsilankydavome pas svetingą Jankelį, kartą net mėgavomės skanėstais jo aštuonerių metų sūnaus sutuoktusių su kažkokia maža mergaite vardu Surka proga.

Šiandien iš patirties numanau, kad jauni sužadėtiniai tada dar nepažinojo karčių meilės vaisių, o tik mėgo lokšę [ilgi, pjaustyti kukuliai – *vert.*], kugelį ir meduje virtus ridikus. *Consumatis his omnibus deliciis matrimonium ratum erat*¹, o rabino sutvirtinta santuoka buvo ne mažiau šventa ir privaloma, kaip ir mūsų *matrimonium ratum et consumatum*. Lengvų skyrybų, visada priklausančių nuo vyro valios ir žydų apeigų mistinio formalumo papročių, tendencija pateisina tokias ankstyvas Izraelio vaikų vedybas.

Prisimenu didžiulį baltą aviną su varpeliu po kaklu, kurį kinkydavo į vežimėlį. Jame aš ir įsitaisydavau. Atmenu pamerktas vis naujas gėles erdviame įstiklintame koridoriuje, į kurį vaikams be tėvų įeiti buvo draudžiama. Prie didelės eglės kieme pririštas grandine visada urgzdavo baisus lokys. Vos įėjus į kiemą pasitikdavo tamsi eglių alėja, toliau žvėrynas su tvenkiniu ir sala, kurioje laigė danieliai. Visur žalia žolė, tankios gėlių klombos ir palaiminga saulėtų, nerūpestingų dienų tyla.

Namuose paprastai vyravo rimtis, su vaikais buvo elgiamasi griežtai, neretai susilaukdavome plekštelėjimų, teisingai skiriamų mums visiems keturiems. Vyriausiasis buvo Marianas, paskui Michalina, greita verkti, labai réksmingas Adolfas ir galiausiai Edvardas, šio rašinio autorius.

Mus prižiūrėjo Patrižonas, prancūzų Didžiosios armijos seržantas, pralaimėjęs Napoleonui likęs Lietuvoje ir čia vedęs lenkę. Jo sūnų, ulonų karininką, 1853 metais sutikau Žemaitijoje, Beržėnuose. Tada su juo kalbėjomės prancūziškai. Tai buvo geras žmogus, puoselėjo santarvę namuose ir turėjo puikų apetitą – ypač mėgo pjaustytus ridikus, kuriuos iškilmingai valgydavo sumaišęs jų simetriškus skritulėlius su rūgščia grietinėle. Su didvyrišku stojiškumu ištvėrdavo to sunkaus patiekalo *mefitines*²... užkramtydamas stiprios tabokos.

¹ Suvartojus visus tuos saldumynus santuoka buvo sudaryta... sudaryta ir atlikta.

² *Maphitique* (pranc.) – dvokiantis.